

Uredništvo i uprava
ZAGREB MASARYKOVA 28a
Telefon 67-80
Uredništvo in uprava
za Slovenijo in slovenski del
Julijske Krajine
LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Narod, koji se odreće ma i jedne
stope krvi i znojem otaca svo-
jih natopljene zemlje nije dosto-
jan da se nazivlje narodom

U povijesti čovječanstva

pa i u onoj najnovijeg doba seljenje nara-
da i pojedinaca s jednog kraja svijeta na
drugi, nije značilo ništa neobično. Ljudi su
se u historiji uvijek selili i seliti će. Nekad
dok kultura i civilizacija nijesu još čovjeka
bile prikovale uz jedno određeno mjesto, uz
jedan kraj, jedan dom i jedno ognjište, či-
tava su plemena bez skrupula i bez senti-
mentalnosti selila iz jedne zemlje u drugu.
Jedni bježeći pred drugim divljim i rato-
bornim narodima, drugi u potrazi za boljim
i lagodnijim životom, za boljom pašom, a
treći iz želje za pljačkom.

Tako je bilo u starom i srednjem vijeku.
U novije vrijeme nastajale su velike seobe
naroda, obično poslije velikih ratova. Kad
su iz srednje Evrope otjerani Turci, koji su
tamo vladali punih 150 godina, naselili su
Marija Terezija i Josip II. po ugarskim
ravnicama, po Bukovini i Galiciji oko
100 000 Nijemaca, koji su se tamo održali
do dana današnjega. Turci su bili uzrokom
i velikih seoba Hrvata koji su bježali pred
njihovom najezdom čak do Beča, gdje se u
Gradišću do danas sačuvalo 70 000 gradiš-
ćanskih Hrvata — čakavaca. Sjetimo se i
seobe Srba za turskih ratova, kad ih se
odjednom 75 000 doselilo u okolicu Srijem-
skih Karlovaca i u Liku.

U 19. i 20. vijeku se i opet dešavaju ve-
like seobe naroda tek na drugi način. U ta
dva stoljeća preselilo se ništa manje nego
60 milijuna ljudi i to ne u susjedne zemlje,
nego čak daleko preko oceana, tražeći rada
i kruha. Tako su naseljene obe Amerike i
Australija. Sam mali hrvatski narod, raču-
na se, da je na taj način poslao u novi
svijet oko milijun ljudi, dok je Slovenaca
samo u Vestfaliju poslao tolikom trbu-
hom za kruhom oko 50 000, a da o gole-
mom njihovom broju po Americi ni ne go-
vorimo.

Veliki svjetski rat 1914—1918 i opet je
prouzročio znatne seobe. Računa se da je
svjetski rat preselio skoro 10 milijuna lju-
di, koji su ostavili rodnju grudu, jedni zbog
raznih revolucija, drugi zbog gladi, a treći
iz želje da žive u vlastitoj narodnoj državi.
Iz Isire, Trsta i Gorice iselilo je u po-
sljednjih 20 godina oko 100 000 Hrvata i
Slovenaca. Od toga nas je u Jugoslaviju
došlo oko 70 000, a u Australiju, Južnu i
Sjevernu Ameriku najmanje 30 000, tako da
ih je na djedovskom ognjištu ostalo još ne-
kih 650 000, od toga 400 000 Slovenaca i
250 000 Hrvata.

Dok se nekada nije uopće ni pomišljalo
na to, da se iseljene dijelove naroda saču-
va narodnoj skupnosti, već ih se prepušta-
lo njihovoj sudbini, da se bore kako mogu
i znadu, u novije doba stalo se na ispravno
stanovište, da pojedine narodne skupine,
bez obzira na to gdje se nalaze, ne smiju
propasti i izgubiti se u tuđem moru. To
stanovište s osobito mnogo savjesnosti za-
stupaju talijanski i njemački narod. To je
međutim od velike važnosti i za male nara-
de, jer za njih igra ulogu svaka tisuća, čak
svaka stotina spašenih sunarodnjaka.

U božićnom broju »Hrvatskog naroda«
piše Jure Prpić vrlo interesantan članak o
Hrvatima u Njemačkoj. U njemu ima neko-
liko veoma zanimljivih konstatacija o tom
pitanju, koje je vrijedno zabilježiti.

»Ako pogledamo na broj Hrvata, koji
žive izvan domovine — kaže Jure Prpić —
vidimo da ih u tuđini živi razmjerno velik
broj. Prema statistikama dra Mladena Lor-
kovića (Juniusa) izvan hrvatskog narod-
nog tla živi skoro 25 posto Hrvata.«

Jure Prpić bavi se zatim specijalno pi-
tanjem naših Hrvata u Gradišću, no njego-
ve se misli mogu lijepo primijeniti i na sve
ostale skupine Hrvata.

»Možda će neko reći da je smiješno pi-
sati o nekoliko desetaka tisuća ljudi našega
naroda — nastavlja Prpić — koji se nalazi
u manjim narodnim otocima raštrkan izme-
du Bratislave i blizine slovenske granice.
Međutim svakom Hrvat mora biti jasno,
da je za nas kao mali narod od velike važ-
nosti svaka tisuća spašenih Hrvata. A za-
lasno je pak to, da o Hrvatima u Gradišću
znađe kod nas vrlo malo ljudi, a da se ni
ne spomene o tome, da većina naše inteli-
gencije ne zna, da je jedan od naših najbo-
ljih novijih pjesnika bio Hrvat iz Gradišća,
filozof i utjenjak svjetskoga glasa Mate
Mersić Miloradić. (Vidi opširan prikaz Ma-
te Dvorničića o čakavštini u božićnom bro-
ju »Istre« 1939. — Op. ur.)

»Položaj naše braće u Gradišću nije
ružičast — opisuje dalje spomenuti članko-
pisac — kako je to sa svakom narodnom
manjinom. Da im se dadu kulturne slobode
i prava, njihov bi položaj ostao isti, prije
ili kasnije će se pretopiti. A što znači za
hrvatski narod da nestane preko 70 000 Hr-
vata, to može zamisliti svaki Hrvat, koji
i malo realno misli. Većina nas ni ne mi-
slu na braću izvan granica, a oni koji mi-
sle, izgovaraju se, da imamo mnogo prećih
poslova, i da nemamo vremena za takove
stvari. Kad je prije 3 godine Slavko Bilišić
(politički vođa gradišćanskih Hrvata —
op. ur.) bio u Hrvatskoj, zapitala ga je jed-
na osoba iz »visokih političkih krugova«:

SVEČANI DANI U ZAGREBU

POSJET NJIH. KR. VIŠOČANSTAVA KNEZA PAVLA I KNE-
GINJE OLGE

Niz važnih i značajnih manifestacija — Govori Kneza Pavla,
predsjednika dra. Mačka, bana dra. Šubašića i dr. — Potpisan
izborni zakon za hrvatski sabor

Zagreb je ovih dana proživio nekol-
ko veoma svečanih dana.

U nedjelju poslije podne došli su po
prvi put u službeni posjet Njih. Kr. Vi-
sočanstva Knez Namjesnik Pavle i Kne-
ginja Olga.

Ovaj visoki posjet hrvatskoj metro-
poli od veoma je velike važnosti, oso-
bito kad se znađe u koje vrijeme pada.
Od velike je važnosti s obzirom na unu-
trašnje prilike u Jugoslaviji, koje se
razvijaju u znaku sredjivanja odnosa iz-
među Srba i Hrvata zadovoljavanjem
opravdanih hrvatskih zahtjeva, pa se u
njemu općenito vidi utvrđivanje sada-
nje politike sporazuma. Isto tako zna-
čajan je i s obzirom na vanjski položaj
u kojem Jugoslavija ima određenu i
jasno označenu poziciju: čuvanje naj-
strože neutralnosti u sukobu interesa
velikih sila vodeći, dakako, računa o
čuvanju mira na svojim granicama.

Ta dva momenta u posjetu Knežev-
skoga para Zagrebu zapazila je cijela
domaća i strana štampa, koja s velikim
interesom prati razvoj prilika u Jugo-
slaviji, a koja je i posjet Kneza Namjes-
nika Zagrebu registrirala s posebnom
pažnjom.

Čitav niz važnih i veoma značajnih
manifestacija odigrao se u Zagrebu u
vezi s posjetom Kneževskoga para Za-
grebu. Naši su čitatelji imali vjerojat-
no prilike da potanko prate sve mo-
mente i sve faze boravka visokih go-
stiju u Zagrebu i među hrvatskim na-
rodom, pa ćemo se ovdje ograničiti sa-
mo na neke najmarkantnije isječke iz
inače veoma obilne kronike o boravku
Kneza Pavla i Kneginje Olge u Zagrebu.

Na svečano iskićenom peronu zagre-
bačkoga kolodvora pozdravio je Kneza
i Kneginju pretsjednik HSS i potpret-
sjednik vlade dr. Vlatko Maček zače-
livši Im dobrodošlicu u ime cijeloga
hrvatskoga naroda. Spominjući ulogu,
koju je Knez Pavle odigrao u stvaranju
sporazuma između Hrvata i Srba dr.
Maček je istakao da princa Pavla rese-
tri vrline, a to su osjećaj pravednosti,
mudrost i odvažnost.

Ban dr. Šubašić, koji je zatim pozdra-
vio visoke goste, naglasio je među os-
talim, da je Knez Namjesnik u najtežim
momentima narodnoga života dao hr-
vatskom narodu mir i tako stvorio ne-

slomljivu snagu Kraljevine Jugoslavije.
U ime Zagreba poželio je dobrodošlicu
Knezu i Kneginji gradski povjerenik g.
Mato Starčević.

U dočeku je pored političkoga vod-
stva hrvatskoga naroda, seljačke i gra-
đanske zaštite i samoga gradjanstva
sudjelovala i crkva, koja je preko nad-
biskupa dra Stepinca pozdravila Kneza
Pavla i Kneginju Olgu na ulazu u sta-
rodrevnu Markovu crkvu, kuda su se vi-
soki gosti odvezli ravno s kolodvora.

Nakon svečanoga »Tebe Boga hvali-
mo« u Markovoj crkvi Kneževski par
otišao je u bansku palaču. S Trga Stje-
pana Radića pozdravio je Kneza Pavla
narodni zastupnik seljak Baburić kao
dalekovidnoga i iskrenoga promicatelja
mira s jedne, i jednakosti i ravnoprav-
nosti i bratske suradnje naroda hrvat-
skoga i naroda srpskoga s druge strane.

Na taj govor odgovorio je Knez Pa-
vle značajnim govorom s prozora ban-
ske palače. Naglasio je, da je radostan
što mu se pružila prilika da u glavnom
građu Zagrebu uputi pozdrave braći
Hrvatima i cijeloj banovini Hrvatskoj.
»Složni unutra mi smo sami dovoljno
jaki da svako zlo od sebe otklonimo.
Sloga unutra i mir na granicama, to je
bila moja vazdašnja briga«, — rekao je
među ostalim Knez Pavle.

S prozora banske palače progovorio
je još kratko dr. Maček, koji je saopćio
da je Princ Pavle potpisao uredbu o iz-
borima za hrvatski sabor.

Ostala dva dana boravka, ponedjeljak
i utorak upotrijebili su Knez Pavle i
Kneginja Olga na razgledavanje pojedi-
nih kulturnih odnosno humanitarnih in-
stitucija i na posjet nekim mjestima u
zagrebačkoj okolici. Osim toga bilo je u
ponedjeljak u banskim dvorima veliko
primanje predstavnika zagrebačkoga
gradjanstva, u kazalištu svečana pret-
stava, a u utorak u »Esplanadu« elitni
ples za zimsku pomoć uz prisustvo-
vanje kneževskoga para. Posjet je završio
u srijedu, kada je Kneževski par otpu-
tao svečano ispraćen u Beograd.

Prigodom boravka Njih. Kr. Visočan-
stava boravili su u Zagrebu i gotovo svi
članovi vlade na čelu s pretsjednikom
vlade g. Cvetkovićem, te veliki broj no-
vinara domaćih i stranih.

»No, kada vi mislite izumrijeti?« ...

Kod nas se u Hrvatskoj polaže brige na
mnoge stvari sporedne važnosti, a u tome
se dobrim dijelom izživljavaju mnogi »vrli
Hrvati«. Ako dakle ima vremena za svaka-
kve stvari onda još više vremena mora biti
zato, da se spasi preko 70 000 svijesnih Hr-
vata, koji su nakon četiri stoljeća ljubo-
mornog čuvanja svoje narodnosti zaista za-
vrijedili, da se i Hrvati iz domovine pobri-
nu za njih.«

Citirali smo evo najznačajnije pasuse iz
ovog interesantnog članka. Hoće li se Hr-
vati u to zamisliti i trgnuti se. Hrvati izvan
domovine mnogo su umnih i velikih sinova
rodili, mnogo su kulturnih vrednota do-
prinijeli hrvatskoj narodnoj zajednici. Ne
ćemo ih nabrojati. Svatko ih — iole kultu-
ran Hrvat zna. — Pa smije li ih se zabo-
raviti? Bez obzira na to gdje se nalaze. U
Australiji, Americi, Gradišću ili ma gdje
drugdje.

TEDEN MEDNARODNE POLITIKE: NA DVEH FRONTAH

se danas vodijo borbe sovražnih si-
držav v Evropi. Z ene strani imamo
zapadni velesili, Francijo in Angijo,
v borbi proti Nemčiji, a na drugi
strani rusko—finski spopad. Namerno
govorimo tu o spopadu, ker formal-
no ni vojne in ni Rusija Finski napo-
vedala sovražnosti, toda o tej za-
devi je mnogo mnenj in to tem bolj,
ker so borbe na Finskem mnogo večje
in bolj krvave kakor na zapadnem bo-
jišču, na Maginotovi liniji oziroma
Siegfridovi liniji, kjer vlada že precej
časa tradicionalno zatišje...

Kako dolgo bo trajalo to zatišje, o
tem ne bi mogli ničesar točnega reči.
Chamberlain je v svojem neavnem
velikem govoru naglasil, da bi to znalo
biti zatišje pred velikim viharjem in po
njegovem mnenju vse dosedanje borbe
na kopnem, morju in zraku predstavlja-
jo samo uvod v veliko bitko.

Obe fronti se danes vaujo oddelje-
no. Sile, ki delujejo v njih na eni in
na drugi strani, operirajo še vedno
vsaka za sebe, čeprav se vsled križajo-
čih se interesov poedinih velesil polo-
žaj z vsakim dnem bolj zapleta, tako
da bi se lanko moglo zgoditi, da od teh
dveh oddeljenih spopadov nastane sa-
mo ena fronta, v kateri bi se sedanji
prijatelji in zavezniki močnejše grupi-
rali in povežali, a medsebojni zapletaj
naravno še bolj zaostрил, bojni ples pa
postal še bolj krvav.

Pokazalo se je že več znamenj, ki
dajo slutiti, da se položaj razvija v tem
pravcu. In ne samo to, temveč bi požar
zajel tudi sosedstvo. Tu mislimo na
nordijske države, Norveško in Švedsko,
katerih položaj se vedno bolj komplici-
ra zaradi pritiska Sovjetske Rusije, ki
ju obtožuje kršenja neutralnosti, s
tem, da so simpatije njihove javnosti
na strani Finske in radi dajanja pomoči
Finski v obliki dobrovoljcev.

Na strani Finske so tudi simpatije
zaveznikov t. j. Francije in Angije, a
da so te simpatije zelo delotvorne, ni
nikaka tajnost in je to naglasil angle-
ški premier v že omenjenem govoru.
Zaradi take situacije se vedno bolj
očitavajo možnosti razširitve sovjetsko-
finskega spopada na švedsko in Norve-
ško z ene strani, medtem ko je z dru-
ge strani jasno, da niti ta dosedanji po-
ložaj med zavezniki in Sovjetsko Rusi-
jo, ki se še ne nahajajo v medsebojnem
odprtem spopadu — ne bo mogel dolgo
trajati. To lahko sklepamo po tem, da
se vedno bolj govori o možnosti even-
tuelnega napada na Rusijo z vzhoda,
preko Kavkaza ali Črnega morja. Tako
je na pr. pariški »Temps«, pouradni list
francoskega ministrstva zunanjih zadev,
predlagal delotvorno akcijo zaveznikov
na Severnem ledenom morju pri Mur-
manskem in delotvoren manever na cr-
nem morju. Prva akcija bi pomenila di-
rektno pomoč Finski, druga bi s po-
močju Turčije oslabil Rusijo na drugi
strani.

Položaj je v zvezi s sovjetsko-finskim
spopadom še bolj kompliciran, s tem da
je Italija javni protivnik Sovjetske Ru-
sije, torej ne samo boljševisma kot
doktrine, ki je nasprotna fašizmu, a v
isti mah so tako Italijani, kakor Rusi
zavezniki Nemčije. Nekateri se vprašu-
jejo, katera veza je močnejša Berlin—
Rim ali Berlin—Moskva in se spuščajo
tako daleč, da predvidevajo dilemo, ki
bi prisilila Berlin, da izbira med Ri-
mom in Moskvo. No, za sedaj je o tem
vsekakor prezgodaj govoriti bolj kon-
kretno, ker ni za široko javnost ničesar
vidljivega, kar bi govorilo temu v pri-
log.

Ena stvar pa je očitna: v zadnjera-
času postaja v vsej Evropi, razen v Nem-
čiji vedno večje protisovjetsko razpolo-
ženje, ki more, kakor smo prej omenili,
dobiti svoj izraz v razširitvi severne
fronte, a morda v pojavi kake nove
fronte na kakem drugem sektorju.

Ni dvoma, da je do tega prišlo za-
radi očitnih neuspehov Rusije na Fin-
skem. Človek se ne sme pustiti impresi-
onirati od vsega tega, kar pišejo sko-
ro vsi evropski časopisi in je pri preje-
manju takih vesti vsekakor opreznost
na mestu in potrebna, toda očitno je,
da se ne bi mogli zatajiti eventualni
ruski uspehi, ako bi jih res bilo.

A ti so vsaj za sedaj izostali. To je
po vsemu sodeč prineslo mnogim nove-
ga ohranjenja po prvem alarmu, ki je
nastal s pojavom Rusov na Karpatih in
njihovim vpadom v Finsko, pa bi ta
moment z ozirom na uverjenost, ki
vlada o slabosti ruskega vojnega po-
tencijala, lahko postal od velike važnosti
v pripravljanju eventualne vojaške
(Nadaljevanje na 2. strani)

AUTO SE SURVAO U PROVALIJU

Cres — U nedjelju popodne dogodila se u blizini sela Dragozete velika automobilska nesreća. Auto, kojim je upravljao njegov vlasnik Dominik Vidin, vraćajući se iz Cresa u Dragozete survao se na jednom zaokretu u provaliju oko 100 metara duboku. U autu se je vozilo nekoliko osoba koje su se vraćale iz Cresa u Dragozete. Seljak Ivan Oni, 56 godina star poginuo je. Dominik Vidini i Dominik Antonini (valjda Antončić!) teže su ranjeni.

Pao s masline i umro

Baderna — Šesnaestogodišnji Petar Banko iz jednog baderlanskog sela popeo se na maslinu, da otpili neke grane, ali se je grana pod njim skršila i on je pao tako nesretno, da je dobio više teških ozljeda. Odvezen je hitno u ambulantu u Rovinj, ali je uskoro preminuo, a da nije pravo ni došao k svijesti. Kako vidimo u posljednje je vrijeme mnogo njih nastradalo na maslinama, jedni berući masline, drugi čisteći ih. Maslina ima naime veoma krhke grane, koje se lako lome, pa je veoma opasno penjati se na njih.

Nastradao stroj

Plomin — Prije nekoliko dana smrtno je nastradao 19-godišnji stroj na rudničkoj željeznici Ernest Barak iz Kršana. Toga su jutro krenule iz Strmca jedna za drugom dvije lokomotive na naftu, u razmaku od 10 minuta. Prvom je upravljao neki Verna, a drugom, koja je krenula 10 minuta kasnije, spomenuti Barak. Pred plominskim tunelom bio je na straži Modest Buljan. Prva lokomotiva je na dani znak smanjila brzinu, ali druga, kojom je upravljao Barak, nije stala nego je projurila i udarila svom snagom u prvu. Kad su došli pregledati uzroke tog sukoba, ustanovili su, da je druga lokomotiva bila bez strojara. Idući prugom našli su nekih 300 metara pred stanicom u lokvi krvi siromašnog Baraka. Ustanovljeno je, da se je on valjda malo suviše nagnuo iz lokomotive, pa je udario glavom o jedan stup uz prugu i ispao. Kako je udarac bio jak to je siromašni Barak ostao na mjestu mrtav.

Listonoša osumnjičen

zbog kradje — riješen

Valtura — Mnogi Valturci, otišli su — truhom za kruhom — čak u Abesiniju na rad. Njihove žene dobivale su isprva redovito od njih novac, koji su oni tamo zaradili. U posljednje vrijeme međutim te su pošiljke stale stizivati rijetke. Neke njihove žene posumnjale su da im novac, što im ga šalju muzevi, nestaje putem, pa su se potužile i osumnjičile su listonošu Antuna Belanića, koji da je njihov novac dizao. I zaista ustanovilo se, da je nestalo 1120 lira. Puljsku tribunal ga je međutim riješio s motivacijom da mu se to ne može dokazati.

Belanić međutim riješenje suda, da je »oslobodjen zbog pomanjkanja dokaza« nije odgovaralo, jer je na taj način još uvijek na njemu ležala sumnja. Pritužio se na Apelaciju, koja je — izvidivši slučaj — Belanića sasvim riješila kao nedužnog.

Ovo nije lijepo!

Kršan — Seljak Josip Milanović Franjin iz Gračišća, koji sada živi u Kršanu, na veoma je lakouman način oklevetao neke svoje susjede, koji su živjeli s njime i njegovom ženom u zavadnji. Tužio ih je karabinijerima da su ukrali nekom seljaku u Kršanu par volova vrijednih 3000 lira. Na temelju te optužbe karabinjeri su uapsili Antuna Zavića, Matu Miljana i Franju Bana. Izvidima se ispostavilo, da je optužba potekla iz osvete i da optuženi nije su ništa krivi. Sud je stoga tužitelja pozvao na odgovornost i osudio ga na tri godine tamnice i na plaćanje sudbenih troškova, koju je osudu riječka apelacija snizila na 2 godine i 7 mjeseci tamnice.

Osnovana je pecara rakije

Poreč — Pokrajinski agrarni institut u Poreču dobio je dozvolu, da podigne veliku destileriju, koja će iskorištavati velike količine tropa, proizvoditi rakiju i alkohol. Destilerija će biti gotova do berbe 1940. godine.

(Nadaljevanje s 1. strani)

akcije naperjene proti Sovjetski Rusiji.

V tej luči je treba gledati na daljni odjek, ki ga še vedno ima sestanek med grofom Ciano in grofom Csakyjem v Benetkah, ne samo v Evropi in na Balkanu, temveč tudi v ostali Evropi, a pod tem zornim kotom je treba gledati na bodoči sestanek zunanjih ministrov držav balkanskega sporazuma, ki bo 2 februarja v Beogradu, kateremu se v evropski politični javnosti pripisuje velika važnost.

Pozornost evropskih političnih krogov bo še enkrat usmerjena na Balkan in na odloke, ki jih bodo napravili v Beogradu.

ZAPLEMBA KONJ NA SEJMU

Sežana, januarja 1940. — Tihotapstvo ob mejah je bilo vedno razvito in noben ukrep ga ni mogel zatreti. Je to riskanten pa tudi nič manj dobičkanosen posel, ki se ga zelo pogosto poslužuje obmejno prebivalstvo za preživljanje; nekaterim pa to preide tudi v strast, ter bolj iz tega kot pa iz potrebe tihotapijo, kar pa postane slej ali prej zanje usodno. Glede na razmere je tudi pri nas tihotapstvo precej razvito in niso redke, čestokrat prav romantične vesti v tej zvezi. Tihotapi se vse, kar se lahko in dobro proda, pa naj bo to kava, tobak ali kaj drugega. Najbolj dobičkanosen pa je seveda posej s konji, saj gre neredko zaslužek v tisočake.

Meja je na gosto zastražena. Noč in dan bde organi ob mejnih in nevesčemu se zdi, da je skoro nemogoče za samemu človeku izmuzniti se preko, kaj še z živino. In vendar tihotapcem to uspeva; vseh mogočih trikov se poslužuje za zaslužek. Veliko jih seveda zasačijo in s tem je morda uničen trud več let, toda ti zgledi ne strašijo ostalih, ki znova in znova preizkušajo svojo srečo. Ker najstrožja čuječnost in raz-

ni ukrepi niso mogli zatreti tihotapstva, se je oblast poslužila novega postopka, da bi bila njena borba uspešnejša.

Sežanski živinski sejmi so znani daleč naokrog radi svoje živahnosti in velikih kupcij, kamor pripeljejo ljudje od blizu in daleč dosti živine, predvsem konj. 16. decembra preteklega leta je bil v Sežani zopet tak sejem, kamor je bilo pripeljano na prodaj par sto konj. Tega sejma se je oblast poslužila za svojo kontrolo. Ko je bil sejem v največji razgibanosti, so se pojavili organi finančne straže, ki so zaplenili vse konje brez izjeme in popisali njihove lastnike. Tudi ob vseh cestah in potih, ki vodijo v Sežano so bili na preži financerji, ki so spotoma plenili vse konje namenjene na sejem. Konje je oblast seveda pridržala in jih vrača lastnikom le proti izkazilu uradne listine o poreklu vsake živali. Na ta način upajo oblasti, da bodo prišle na sled krivcem in utihotapljeni živini. Ta ukrep je brez dvoma zelo premeten, je pa vprašanje, če bo kaj zalegel in ali se trgovina ne bo opravljala še naprej, samo še bolj previdno.

BRATOVSKA SKLADNICA V IDRIJI

Idrijski rudnik, ki je bil doslej državni, je, kakor znano, prešel v roke družbe »Monte Amiata«, tako da se sedaj vsi živorebrni rudniki v Italiji pod isto upravo. Italijanski listi si obetajo od te izpremembe nov razmah idrijskega rudnika. Od te izpremembe, ki se pred kratkim vršila na slovesen način, pa pričakujejo tudi izboljšanje materialnega položaja delavcev, ki da so po samih izjavah italijanskih listov bili preslabo plačani v primeru z njihovim delom.

S prenosom rudniške uprave na omenjeno družbo je prenehala tudi obstati »Bratovska skladnica«. Prav v tem pogledu pa prorokujejo italijanski

listi večje koristi za delavce. Skladnica je v zadnjih letih plačevala delavcem, ki so štirideset let garali pod zemljo, mesečne pokojnine od 150 do 170 lir. Imovino in posle Bratovščine je prevzel »Istituto della Previdenza sociale«. Ob prevzemu so zastopniki fašističnih sindikatov objubilili, da bo ta zavod za pravičnejše postopanje z delavci kakor ukinjena Bratovščina.

Prav tako so objubilili, da bodo pritegnili k delu sinove starih rudarjev in da bodo plače povišane, zlasti z dokladami za družino, ki je doslej niso poznali idrijski rudarji.

Seveda bo čas pokazal, koliko je resnice na teh obljubah.

SILOVITA BURJA IN MRAZ

Trst, januarja 1940. — Po vsem Primorju je preteklo dni divjala silna burja s snežnim zameti, ki je vsem prklicala v spomin strašno zimo iz l. 1929. Mraz in burja, oba sta odnesla svoje rekorde in obnovila z raznim varijantami omenjeno zimo. Burja pa je svoje delo izvršila v popolnosti: iz nekaj stopinj mraza je napravila neznosno sibirsko zimo s kupom nesreč. Niti najstarejši ljudje ne pomnijo tako strašne burje. Po vsem Krasu, Vipavski dolini in koder je kraljevala burja, so se ljudje bali hoditi iz hiš in je tako pokrajina zgledala kot izumrla. Burja je dosegla neverjetno brzino 150 km na uro. Tudi železniški promet je pri tem trpel. Med Gorico in Trstom ter Gorico in Ajdovščino vlaki niso nekaj dni vozili. V višjih krajih nad Gorico in Trstom je zapalo mnogo snega. V Čepovanu je burja odnesla streho s šole. V Trstu ni izšel iz luke skoro noben parnik in je ves promet zastal. Tržaški gasilci so morali v enem samem dnevu 150 krat intervenirati zaradi požarov, poškodovanih streh, itd. Ni treba posebe omeniti, da so se mnogi zahtevali v bolnišnice za prvo pomoč zaradi poškodb, ki jim je napravila burja. Na cesti pri Opčinah je malo manjkalo, da ni burja zagnala velik tovarni avtomobil poln drv pod cesto. Pri Bazovici je sunek burje dvignil nekemu ogarju iz Materije cel voz z ogljem in ga zagnal proč s ceste. Konji in vozniki so bili lažje ranjeni. Vse reke na Primorskem so zamrzle. To se je zgodilo le še v l. 1929. Tržaški listi so prinesli več slik, kako se Goričani drsajo po Soči ter nekaj slik iz Trsta, kjer se lepo vidi, kako silna je bila burja, ki je odnašala morsk vodo na bližnje ulice in stavbe, kjer je zmrznila in napravila debelo korjo leda, debelo celo 1 m. Pomoli so bili vsi v debelem ledu. Med Nabrežino in Tržičem je burja poškodovala železniški električni vod na zelo veliki razdalji. Zaradi tega je bilo ustavljeno nekaj osebnih in vsi tovarni vlak. Drugače pa je imel železniški promet velike zamude. Tudi pri Opčinah je burja pretrgala žice in so morali upotrebiti parne lokomotive mesto električnih. Ker so bile nekatere ulice pokrite z debelo plastjo leda ni mogel obratovati tramvaj. Burja je tudi po-

drla več telegrafskih in električnih drogov. S kako neverjetno silo je pihala burja nosi dokaz hiša v ulici Sonnino, kateri so sunki burje odnesli del zida! Zelo so trpele ograje, dimniki in okna, da ne govorimo o pravem uničenju strešnih korcev. Pri Sv. Ani je burja okoli polnoči dne 12. t. m. odkrila celo streho. Vsi stanovalci so se tega precej prestrašili in poklicali gasilce. Vse šole so bile v Trstu za nekaj dni zaprte.

Kar se je letos zgodno v Trstu je prekoracilo tudi zimo iz l. 1929 in kaj takega nihče ne pomni. Seveda niso obratovala civilna letala. Najhušji dan je bil 11. t. m. Na Opčinah, Bazovici, Banah in okolici je burja pokvarila električni vod. Delavci so morali pokvarjene daljnovode takoj popraviti in to ob burji, ki je brila s 120 km na uro in ob 15 stopinjah pod ničlo. Zaradi tega je bilo predmetje nekaj časa v temi prav tako tudi kraške vasi. Burja je bila tako močna, da je v bližini centralne postaje dvignila 9 tovarnih vagonov s tirov. Več starih vagonov je burja kar odtrgala. Tudi več parnikov je odtrgalo od pomolov ter so se morali zateči v miljski zaliv. V pristanišču je burja prevrgla 60-tonski žerjav in ga vrgla v morje. Večja neizgoda se je zgodila pri Ilirski Bistrici. Ko je mešani večerni vlak, ki odhaja z Reke dne 10 od 20.50 prišel do Prema, so ga zajeli sunki burje in ga iztrili. Do večje nesreče pa le ni prišlo in samo en železničar je bil ranjen. Iz št. Petra in iz Il. Bistrice so odposlali avtobuse, da so pripeljali potnike v št. Peter. Proga je bila neuporabna ves naslednji dan. Nesreča se je zgodila na nasipu med Topolcem in Trnovem na železniškem nasipu, kjer se je pred vojno prevrnil tovarni vlak prav tako zaradi burje. V št. Petru na Krasu je burja dosegla rekord — 160 km na uro. Registrirana je bila tudi težja nesreča. Zaradi burje je prišel pod avtomobil 10-letni Franc Česnik. Njegovo stanje je težko. Obmejni miličniki so ujeli tihotapca Rudolfa Senca, ki je hotel prepeljati čez mejo 4 konje, v času ko je bil mraz najhušji. Revežu je zmrznil obraz. Tudi volkove je mraz priznal bližje človeškim bivašcem. Burja je v št. Petru odkrila več hiš.

Predavanje seljacima

Pazin — Po cijeloj Pazinštini održavaju se sastanci fašističkih funkcionera sa seljacima. Prošle nedjelje održani su tako sastanci sa seljacima u Gologorici i Pazinškim Novakima. Predavali su profesori pazinske gimnazije o momentanoj političkoj situaciji u svijetu i o ulo-

zi Italije u ovim vremenima, komentirajući saopćenje Velikog fašističkog vijeća. Predprošle nedjelje bili su održani sastanci u Draguču, Grimaldi i Cerovlju. Tom prilikom porazdijeljeno je u propagandne svrhe mnogo ilustriranih listova i velik broj primjeraka Popola d'Italia

DROBIŽ

— Gorica. — Osemdesetletnico rojstva je praznoval msgr. Anton Berlot, kanonik goriškega stolnega kapitlja. Jubilant se je rodil na Kanalskem vrhu. Čestitamo!

*

— Divača. — Umrli je po daljši bolezni Rudolf Renčelj bivši tajnik nakelske občine na Krasu.

*

— Meadow Lands, USA. — Pred kratkim so našli v vodi truplo Petra Grudna, ki je utonil proti koncu oktobra. Star je bil 52 let in rojen v Šmihelu pri Postojni.

*

— Ljubljana. — Po daljši bolezni je umrl na Brodu pri št. Vidu Alojz Perše bivši trgovec, veleposestnik in župan v Ročinju.

*

— Solkan. — Nenadoma je umrl Jožef Komel, posestnik v Sokanu.

*

— Buenos Aires. — V soboto 18 decembra sta se poročila Ela Debenjak in Izidor Šimčić, doma iz Kozane v Brdih.

*

— Čepovan. — Na spolzkih tleh se je spodrznilo 60-letni Katarini Medvedovi baš tik ob vodnjaku, tako nesrečno, da je padla v vodo. Iz vode so jo potegnili, ko je bila že mrtva.

*

— Podmelec. — Umrli je 80-letna Marija Kos, mati komenskega dekana.

*

— Trst. — Umrli so: Gojak por. Sperne Margareta 41, Vilhar Anton 67, Blažon Josip 59, Sancin Vincenc 59, Colja vd. Tanc Ana 48, Kranj Mihael 77, Jekulin Franc 52, Macarol Anton 54, Olga Hedviga de Vada vd. Kraljevič vd. Harlovič, Strnat Anton 90, Novak vd. Mašček Ivana 80, Pregel Henrik 70, Brajković Matej 38, Hrevatin Anton 62, Vouk Karl 47.

*

— Reka. — Za prošta stolnega kapitlja je bil po smrti pok. prošta msgr. Mate Balasa imenovan od Vatikana dr. Ivan Regalati, župnik na Kozali.

*

— Sv. Lucija pri Tolminu. — Pred kratkem so bila končana skoro vsa dela za prenove župne cerkve, ki jih je zasnoval pok. župnik Jos. Abram. Dela so bila izvršena po načrtih akad. slikarja Toneta Kralja.

Kmetska posojilna v Lokvi

Italijanski državni uradni list od 21. decembra 1939 je objavil odlok, skaterim mora Kmetska posojilnica v Lokvi (Cassa rurale ed artigiana di Corgnale) prenehati z rednim poslovanjem in da je uvedeno likvidacijsko postopanje.

57-LETNICA OBERDANKOVE SMRTI.

Dne 20. dec. 1939. je preteklo 57 let odkar je bil v Trstu obešen znani italijanski iredentist Viljem Oberdank (Guglielmo Oberdan). Po rodu je bil iz Goriškega in njegova mati ni sploh znala italijanskega jezika.

ZOPET KAZNOVANE MLEKARICE

Tržaški higijenski urad je naznačil sodišču vrsto mlekaric, ki so se pregrešile s tem, da so jima našli mleko, ki ni imelo predpisane količine maščobe. Pred sodiščem se bodo morale zagovarjati: Bordon Urška, Škorja Ana, Turk Marija, Heler Marija, Mozen Marija, vse iz Boršta, Vatovec Veronika in Bertok Ida iz Čezarjev, Žigante Katarina iz Zazida, Mihalič Marija iz Lonjerja, Kalc Franciška iz Gropade in Ražem Marija iz Bazovice.

VELIKA BURA PO ČITAVOJ ISTRI

Pula — Posljednjih dana urlala je nad cijelom Istrom, osobito istočnom, strašna bura, koja je ukočila sav promet. Puna tri dana jurila je, kažu, jakošću od 100 km na sat, pa je nanijela i mnogo štete. U Rovinju se je skoro utopio u moru jedan ribar, neki Burla, kome je bura prevrнула ladju. Na pruzi između Trsta i Tržića poremećen je promet. U Arsiji - novom rudarskom naselju - odnijela je nekoliko krovova. U Plominu porušila je telefonske stupove. Na cesti kraj Kršana prevrнула je teretni automobil, koji je vozio prazne košare. Kraj Ilirske Bistrice prevrнула je četiri vagona na pruzi i prouzročila oko 100.000 lira štete. U Strmcu se je od iskre, koju je bura zaničala u selo, zapalila kuća nekog Stepića.

ZAHVALA DRUŠTVA »ISTRA« U SUŠAKU

Sušak — Povodom okružnice društva »Istra« u Sušaku, kojom se je obratilo na pojedine ličnosti i ustanove moleći pomoć za neuposlene i siromašne Istrane u Sušaku mnogi su se apelu odazvali i dali svoj doprinos. Društvo »Istra« najtoplije zahvaljuje svima, koji su se njenom apelu za zimsku pomoć odazvali.

IZ BEOGRADA

»Omladinska sekcija udruženja — »Istra—Trst—Gorica« — u Beogradu održat će u subotu 20. o. m. j. u 8 sati na večer u društvenim prostorijama svoju redovnu godišnju skupštinu. Umoljavaju se članovi da u punom broju prisustvuju.

MANJINSKI PROBLEMI

NAKON OPCIJE U JUŽNOM TIROLU

Njemački optanti imaju tri godine vremena da se usele u Njemačku

Nakon opcije u Južnom Tirolu o čemu smo javili u posljednjem broju, započela je u Bozenu radom mješovita talijansko-njemačka komisija, koja ima zadatak da prikupi sve potrebne podatke, kako bi se Nijemcima, koji će se preseliti u Reich, dala otšeta za njihova nepokretna imanja u Italiji. Seoba 185.365 Nijemaca, koji su glasovali za Njemačku, izvršit će se do 31. prosinca 1942.

Kako javljaju talijanski listovi iz Italije se već preselilo 15.000 Nijemaca, koji su prije opcije imali njemačko državljanstvo. Oni su za sada smješteni u Innsbruck i okolice, a definitivno će se nastaniti u različitim mjestima Tirola i Salzburga.

NIJEMCI U JUGOSLAVIJI

Njemački list o jedinstvu njemačke narodne skupine

»Neue Leipziger Zeitung« priopćuje opširan prikaz o Nijemcima u jugoistočnoj Evropi, pa među inim veli i ovo:

»U prošloj godini u Jugoslaviji je obnovljeno jedinstvo njemačke narodne skupine, i bile su odstranjene sve zapreke, koje su proizlazile iz rascjepkanosti. Okupljanje svih Nijemaca u jedinstvenu nacionalnu organizaciju, približava se svom ostvarenju također u

onim područjima, koja tako dugo nisu pokazivala gotovo nikakve nacionalne svijesti. Očekivati je, da će također nove hrvatske vlasti priznati Nijemcima, koji žive na njihovom području, sva njihova prava. Njemačka preparandija, kao i sve ostale njemačke školske ustanove znatno su proširene. Osobito se dobro razvijaju njemačke gospodarske organizacije.

kom 10 dni po objavi za dobo 15 dni razglasi na oglasni deski občine, v kateri se nepremičnine nahajajo.

Tekom 45 dni po objavi v uradnem listu sme vsakdo, ki ima pravico do dotične nepremičnine, to javiti ustanovi in priglasiti svoje ugovore, tudi glede odškodnine. Po poteku tega roka obvesti ustanova o stvari predsedništvo ministrskega sveta, katero po zaslišanju posebnega razsodišča glede obstoja pogojev, predvidenih za zahtevo o prilaštvi nepremičnin, ter glede eventualnih ugovorov odloči o prenosu lastništva, ki se odredi s kraljevim odlokom na predlog načelnika vlade in — ako gre za javno nepremičnino — sporazumno z ministrom, ki mu je poverjena, ali ki izvaja nadzorstvo nad javno ustanovo — lastnico dotične nepremičnine. Z istim kraljevim odlokom se odredi izplačilo tozadevne odškodnine prizadetim, ako se stranki nista že prej dogovorili glede njenega zneska; v nasprotnem slučaju se odredi, da se odškodnina vloži kot depozit pri zavodu Cassa depositi e prestiti, ki jo bo po definitivni likvidaciji in po ukinitvi vinkulacije izplačal prizadetim. Tozadevni depozit mora biti izvršen tekom 30 dni od dneva, ko je bil sporočen odlok, ki se izda v roku 120 dni po predložitvi zahteve in se objavi v uradnem listu. Ako bi tozadevni odlok ne bil izdan v navedenem roku, ostanjejo vsa preliminarne dejanja brez veljave, vendar pa to ne opravičuje nikakih odškodninskih zahtevkov za neposredno ali posredno škodo, ali za povračilo stroškov.

O kraljevim odloku, s katerim se proglasi prenos lastninske pravice, obvesti ustanova vse osebe, ki imajo kako pravico do zadevne nepremičnine. Odlok, ki mora biti objavljen v gori navedeni obliki, je definitivna značaja in ima izvršilno moč.

Ako bi se stranki ne mogli sporazumeti glede odškodnine v zvezi s prenosom lastništva, bo višino odškodnine določilo razsodišče na podlagi rednega čistega donosa dotične nepremičnine, kapitaliziranega po redni obrestni meri. Proti tozadevnemu sklepu ni ugovora.

Ustanova javi v roku 30 dni po razglasu odloka o prenosu lastnine razsodišču seznam tistih nepremičnin, glede katerih ni prišlo do sporazuma o odškodnini.

Najemninske in druge pogodbe, ki dajejo pravico do delnega ali celotnega užitka nepremičnine, ki je določena, da preide v last ustanove, se smatrajo kot razveljavljene z dnem, ko se objavi odlok o tozadevnj lastninski spremembi, ne da bi pogodbeniki radi tega imeli pravico do kakršnekoli odškodnine. Ako gre za zemljišča, se pogodbe smatrajo za razveljavljene ob koncu tekočega kolonskega leta. Če pa poljedelsko leto zapade v polletju po dnevu, ko je bil objavljen odlok, se pogodba razveljavi ob koncu naslednjega poljedelskega leta. Vendar pa sme ustanova tudi pred razveljavljanjem pogodbe zasedsti nepremičnino in uporabljati v svoj prid material in naprave, ki se na njej nahajajo, a mora v takšnem slučaju odšteti najemniku ali drugim lastnikom odškodnino, ki jo v slučaju, da se stranki nista mogli tozadevno neposredno sporazumeti, določi razsodišče.

Razsodišče, ki so mu poverjeni gori označeni posli v zvezi s posestnimi spremembami v prid ustanove, ima svoj sedež pri predsedništvu ministrskega sveta. Predseduje mu predsednik oddelka kasacijskega sodišča, ki ga imenuje prvi predsednik, tvorijo ga po en državni svetnik, generalni ravnatelj ministrstev za notranje zadeve, za poljedelstvo in šume ter ministrstva za korporacije, kateri imajo funkcijo predstojnikov pri civilni upravi, odnosno pri poljedelski proizvodnji in pri profesionalnih udruženjih; tvori ga končno še en konzul fašistične milice za gozdove. Člane razsodišča imenuje ministrski predsednik s posebnim odlokom. Njihova funkcija traja dve leti, ta doba pa se lahko podaljša.

Ustanovo vodi vladni komisar, ki ima v upravnih poslih popolno polnomoč. Kot pomočniki so mu dodeljeni štirje višji državni uradniki, imenovani od notranjega in finančnega ministrstva, odnosno ministrstva za poljedelstvo in šume ter ministrstva za ljudsko omiko. Le-ti tvorijo skupno z enim članom direktorija fašistične stranke, ki ga imenuje tajnik fašistične stranke, posvetovalni odbor. Vladnega komisarja in člane posvetovalnega odbora imenuje načelnik vlade z odlokom. Njihova funkcija traja štiri leta, po preteku te dobe pa se lahko vnovič potrdi. Posvetovalnemu odboru pomaga generalni ravnatelj ustanove kot tajnik.

On tudi nadomešča vladnega komisarja, kadar je ta odsoten. Vladni komisar se mora ozirati na mnenje posvetovalnega odbora v vseh važnejših zadevah, ki se tičejo uprave ustanove in njenega delovanja.

Ustanova je pod nadzorstvom ministrskega predsednika, ki lahko kadarkoli odredi upravne inšpekcije in uradne izvršbe činov, ki so postali obvezni po pravnih določbah, ako bi se vladni komisar izvršbam protivil, ali pa jih zavlačeval. Ministrski predsednik ima dalje pravico, da po zaslišanju državnega sveta razveljavi sklepe, ki bi predstavljali kršitev zakonov ali pravilnika, ter sme odstaviti vladnega komisarja in člane posvetovalnega odbora, ako bi zagrešili navedene kršitve, ali če bi razvijali delovanje v nasprotju s smernicami, ki jih je določila vlada glede delovanja ustanove.

Ustanova bo imela za svoje svrhe in za svoje poslovanje naslednje vire dohodkov:

a) premoženjska aktiva, ki jih izkaže v času, ko stopi v veljavo zakon o njeni prenosu. Od teh aktiv se odbijajo zneski, ki jih bo določilo finančno ministrstvo in ki bodo vrnjeni zavodom, ki so prispevali k ustanovitvi društvene glavnice;

b) sklade, izvirajoče iz finančnih transakcij, ki bodo izvedene v zvezi s prevzemanjem nepremičnin na račun in v interesu države potom zavoda Istituto mobiliare italiano in Zadruga za podpore na industrijske vrednote (Consorzio per sovvenzioni su valori industriali), ki bosta vodila v ta namen poseben račun pod nadzorstvom generalnega ravateljsiva državne blagajne, v skladu z naknadnimi konvencijami, ki jih bo finančno ministrstvo lahko sklenilo in s katerimi se pooblašča, da vnese v državno bilanco potrebne spremembe, tudi v kolikor se to tiče izravnave tečajnih razlik pri eventualnih inozemskih plačilih za prevzeta posredstva;

c) sklad, ki bo po potrebi otvoren v državnem proračunu, kot državni prispevek za kritje poslovnih stroškov ustanove;

č) sklade, izvirajoče iz zapuščin, volil in podpor javnih ustanov in zasebnikov.

Lastni dohodki ustanove so prosti davka na premoženje in imovino, istotako je ustanova prosta vseh občinskih davščin, dalje vseh pristojbin in taks v zvezi z dokumenti katerkoli vrste, ki so potrebni pri izvajanju operacij, označenih v tem odloku. Izvzeto so le nagrade, pripadajoče nadzorniku hipotek. Notarjem gre za vse listine, ki jih ustanova potrebuje pri teh operacijah, pofovichen honorar.

Posebni pravilniki, ki se že pripravljajo, bodo urejevali podrobnejše dele Ustanove. Medtem pa je Ustanova, kakor smo v zadnji »Istri« omenili, že začela s svojim delom pri prenosu nepremičnin v Južnem Tirolu v zvezi z izseljevanjem Nemcev.

RASPRAVE

O NOVOM HRVATSKOM GRBU

Ustrojstvom nove Banovine Hrvatske u čiji su sklop ušle skoro sve hrvatske zemlje, nametnulo se pitanje izrade novog grba, u kom bi došli do izražaja svi grbovi hrvatskih zemalja.

U božićnom broju »Jutarnjeg Lista« iznio je uvaženi stručnjak g. prof. Gjuro Szabo prijedlog, da se novi hrvatski grb sastavi iz grbova svih historijskih hrvatskih zemalja, pa prema tome i grb Istre, čiju je sliku također donio. On kaže:

U srednjem je vijeku bila zapadna Istra dio hrvatskoga kraljevstva, a hrvatski se živalj rasprostranio po zapadnom dijelu njezinom. Iza godine 1374. postala je Istra markgrofovijom austrijske vladajuće kuće. Napoleon je pripojio Istru kraljevini Iliriji, a godine 1815. opet Istru pripadne Austriji. U rukama Austrije je ostala Istra sve do 1918. god. Istra ima svoj tradicionalni teritorijalni grb, i to u modrom štitu na desno okrenutu zlatnu kozu, s crvenim rogovima i papcima. Sličan motiv nalazimo na pečatima austrijskih vladara i u državnom grbu Austrije. Grb se Istre, uostalom, odavna uzimao u grb odnosno u pečat austrijskih vladara.

U »Hrvatskom Dnevniku« replicira na taj članak poznati heraldički stručnjak g. Dujšin, koji također zastupa mišljenje, da se u grb Banovine Hrvatske umetne i grb Istre, ali samo kao ukras oko grba, a ne u samo polje grba.

Kad san nejdje već za rapalsken dokončon prišel slobono doma, nisan mogal h barbe Jakovu, aš je već bila Podgradon žica...

Čudo puti kad san doma gljedan tamo kuntra Labinu i mislin na barbu Jakova.

Kadagod onako zabišvi pogljedan Pod Narančeru, da ču morda kako nekad zagljedan muli, ke z Istri na stupu v Rečinu nesu sukno. Ma muli već ni...

Ne prihajaju već Istrani z domaćen suknon. Stazica va Rečinskoj Rebri, po koj su muli hodili da uminu jedan okljuk, ale zavitač, zaraščena j' z ostrugun. Umrl je i Stipe Županov. Stupiči na mire stoje. Po njih se j' prijel on lept zeleni mah.

Bog zna, je pak barba Jakov još živ? Je njigov sin Jože doma, al je ne da j Bog tujica na njegovev ognjišće?

Mrado leto je, deca po sele kod i nekada po kućah hode, dobru ruk u pobiraju i govore: Mir i zdravlje!...

Ja san se pak zmislal zadnje moje »dobre ruki«, a bilo j' to lepo črljeno jabuko, ko mi j' dal Istran, barba Jakov z Labinščini...

Ivo Jardaš

USTANOVA ZA POLJEDELJSKI PREPOROD TREH BENEČIJ

(ENTE DI RINASCITA AGRARIA PER LE TRE VENEZIE) NJEGOVE NOVE NALOGE

V gospodarskem življenju našega naroda v Julijski Krajini igra že izza prvih poveljnih let jako važno vlogo Ustanova za poljedelski preporod treh Benečij (Ente per la rinascita agraria per le Tre Venezie). Ta ustanova, ki je s kr. odlokom z dne 8. septembra 1921 zadobila značaj pravnega bitja, je imela pred javnostjo cilj, da pripomore do gospodarske obnove treh Benečij, to je tistih obmejnih pokrajin, ki so radi vojne najbolj trpele. V resnici pa je ustanova imela tudi druge cilje. Poleg delovanja v skladu z njenim naslovom je namreč posredovala pri nakupu in prodaji zemljišč in nepremičnin sploh, nadzorovala posestne spremembe te vrste in, zlasti v zadnjem desetletju, pospeševala italijansko kolonizacijo na području omenjenih treh pokrajin.

V uradnem listu kraljevine Italije je bil dne 12. decembra preteklega leta objavljen zakon, glasom katerega se delovanje omejenih ustanove preosnuje in razširi. Ustanova sama je dobila novo ime. Odslej se bo imenovala »Nacionalna ustanova za Tri Benečije« (Ente nazionale per le Tre Venezie) in bo v smislu tozadevnega odloka razširila svoje delovanje na vsa područja gospodarskega, socialnega in vzgojnega značaja. Svoje delovanje bo razvijala vzporedno z lokalnimi ustanovami, katerih delovanje bo po potrebi in v skladu s smernicami prefektov beneških pokrajin izpopolnjevala. Svoj sedež ima v Rimu pri predsedništvu ministrskega sveta in more ustanoviti uradne ekspoziture na vsem svojem delovnem području, v katero spada tudi Zadrška pokrajina.

Ustanova ima naslednje cilje:

1. da prevzema izvedbo melioracijskih del, preobrazbo in preuredbo zemljiškega posestištva, nastopajoč pri tem bodisi kot kupec, najemnik ali zakupnik, bodisi kot delegat vladne oblasti, zadrug in drugih pravnih bitij;

2. da nakupuje mestna zemljišča, ne glede na njihov namen;

3. da prevzema ali oddaja industrijska in trgovska podjetja, všteti gostinske obrate;

4. da daje pobude za kakršnokoli delovanje na polju socialne pomoči ter da ga pospešuje. (Isto velja tudi glede ustanov vzgojnega in kulturnega značaja);

5. da s pristankom načelnika vlade in sporazumno s finančnim ministrom daje pobude za ustanovitve družb, zadrug, zavodov, udruženj i. t. d., ali da si pridobi soudeležbo pri teh.

Ustanova ima pravico zahtevati, da preidejo v njeno last tiste nepremičnine, ki bi jih utegnili uporabiti v smislu njenih ciljev. Ustanova sporoči to zahtevo lastniku nepremičnine, ki je kot tak razviden iz zemljiških knjig, dalje vsem osebam, ki imajo glasovno vknjižb pravico do dotične nepremičnine, in končno finančni intendanci radi očuvanja erarnih interesov.

V primerih, kjer gre za osebe, ki nimajo znanega bivališča v kraljevini Italiji, se tozadevna zahteva sporoči podeštatu občine ali občin, kjer se nahajajo dotične nepremičnine, in se izvleček dotičnega spisa objavi v pokrajinskem dnevniku pravnih spisov.

V vsakem slučaju, čim se tozadevna objava razglasi, izvleček zahteva objavi v uradnem listu kraljevine Italije in se te-

kov. Čuda vreme mi j' stiskal ruku. Dokončali smo bili da ču prit k njemu na Labinščinu. Nadeli smo se da će to bit okol Vazma. Još mi j' stisnul ruku i rekalo je morda sto puti: Bog, Bog, dokle se sopeta vidimo.

Već je bil ganul po Rebri zdolu, čak je zakričal: Nič san pozabija. Ča ćeš, čovik je va ovo vrime vas zmisan. — Znel je z bisag jeno lepo debelo jabuko pak je rekal:

— Na to ti je po staroj užance, za »dobru ruku« i dobru sriću. Ako se Bog ne da j ne vidimo već, ostat ćemo vaik ono ča smo...

— Šu mula, šu, vrime je da remo, zač će nas noć.

Na Vrhe san stal i gljedal san za njim dokle mi se ni z vida zgubil va jenen okljuke. Poslušal san, bilo j' čut samo kako muli s potkovami va kamene tuču. Još je jedanput burica prnesla glas: Šu, mula, šu, da gremo! — i potla j' se zamuklo.

Tužno san stal na Vrhe. Namislal san bil, da gren v Lopaču. Tamo smo se, sa-ko malo, va toj republike kako smo onput Lopaču zvali, skupili par nas pul, rečkoga šumara Čeha Spaleka. Užal je

PODLISTAK

Moja zadnja „Dobra ruka“

(Svršetak)

Nisan znal ča na to reć ni pustit. Bil san i ja va neken straha. Onput san još bil meštar na Kantride pul Reke. Kuliko san znal i mogal daval san barbe Jakovu koraj, a bilo mi j' i jako drago, da on ima tako jaku veru... Zmislil san se, kako j' Mažuranićev pop rekal:

Vjeruj, vjeruj, spasić će te vjera.

To j' Barba Jakov govoril pod onemi veleim stenami na vrh Rečinske Rebri. Do tamo san ga kumpanjal. Kad je finil govorit, kako da se j' vlih onput prestrašil... i rekal: Morda me je ki čul. — A nijedan ni čul, aš smo bili sami mej onemi bregi, sami mi dva tri muli i oslić Dole v Rebri kričala j' jena šilubica, ko da neki plače. Vetar je prnašal šum Rečini, drugo j' bilo se mirno.

Sunce j' još malo onako brizelo po vrh planini, aš je bilo već posema selo na onu škrbu na Učke.

— Triba je poč — rekal je barba Ja-

VESTI IZ DOMOVINE

VSAKI DESETI LJUBLJANČAN JE PRIMOREC

Te dni je slovensko časopisje objavilo nekaj statistike o ljubljanskem mestu, ki je tudi za nas zanimiva. Iz tega vidimo, da število ljubljanskega prebivalstva ni hitro raslo, kar bi bilo z ozirom na glavno slovensko mesto in njeno ugodno lego pričakovati. L. 1918 je štela Ljubljana 51.353 prebivalcev (petkrat manj kot Trst). Do l. 1935. je število naraslo na 62.253. Leto nato je sledila inkorporacija okoliških občin in prebivalstvo je tako naraslo na 85.484. v l. 1938. pa je Ljubljana štela 86.778 prebivalcev.

Leta 1931 je bilo od celotnega prebivalstva 34,5% pravih Ljubljancov, to je v Ljubljani rojenih oseb, 9,3% pa iz ljubljanske okolice. Vsega je bilo 80% prebivalcev rojenih v dravski banovini. V Italiji rojenih ljubljanskih prebivalcev je bilo leta 1931. 6526 ali 11,3% vsega prebivalstva, v Avstriji rojenih 1697 (2,9%), v Češkoslovaški rojenih 514 v Rusiji rojenih 256 in v Nemčiji rojenih 219.

Iz tega vidimo torej, da je bil l. 1931. več kakor vsak deseti Ljubljčan po rodu s Primorskega.

GLAVNA GODIŠNJA SKUPŠTINA DRUŠTVA »ISTRA« U ZAGREBU

Zagreb — U nedjelju, dne 14. o. m. održana je u Zagrebu u prostorijama Matice hrvatskih obrtnika glavna godišnja skupština Hrvatskog prosvjetnog i potpornog društva ISTRA. Skupštinu je u zastupanju predsjednika Liberata Brumčića otvorio potpredsjednik Dr. Ante Frlič, koji je odmah predložio da se pošalju pozdravni brzojavi dr. Vladku Mačeku i banu dr. Ivanu Šubašiću, što je skupština s odobravanjem prihvatila.

Iza toga je tajnik pročitao opširan tajnički izvještaj o dosadanjem djelovanju i uspjesima društva, o suradnji s drugim emigrantskim društvima o osnivanju zadruge »Istarska naklada«, o prijedlogu za osnivanje triju saveza sa središnjicom u Zagrebu, o gradnji društvenog doma Bana Matka Laginje itd. Na koncu je starom upravnom odboru dana razriješnica, pa je izabran novi upravni odbor na čelu s dr. Antom Frličem.

Po kroničarskoj dužnosti bilježimo, da je bila predložena još jedna lista, koju je predlagao dosadnji odbornik Josip Brečević. Na čelu te druge liste bio je dosadnji predsjednik Brumčić. Medjutim je većina prisutnih s omladinom u većini prihvatila prvu listu.

† ALOJZIJ URBANČIĆ

Sl. Bistrica, januarja 1940. — Zopet je smrt posegla z neusmiljeno roko v vrste naših starih korenin in utrlila luč življenja močnemu, odločnemu človeku, kot jih naša nova doba već skoraj ne pozna. Tokrat je zapel največ z vrha svete Barbare in žalostno naznanil, da se je za vedno umaknil iz trdega življenskega boja Alojz Urbančić, posestnik in tovarnar na Baču, poznani širom pivške in reške doline in še daleč tja proti Trstu.

Pokojni Urbančić je bil eden tistih osebnosti, za katerimi zapija vrzel, ko omahnejo v večnost. Ko je po očetu prevzel lesno trgovino na Baču, se je lotil dela z vso vno. Razširil je dotedaj skromen obrat, zgradil žago, jo izboljševal in izpopolnjeval s tisto energijo, ki je lastna le ljudem, katerih značaj se je koval na trdem nakovalu kraškega kamna in pivške burje. Prijazna pivška vas Bač, potisnjena ob vznožje Snežniške skupine, z ogromnimi gozdovi v bližini, je okolje, ki ga je znal pokojnik temeljito iskoristiti in kmalu si ni bilo mogče misliti Bača brez njegovega podjetja, ki je dajal kruha mnogim družinam. Tako je delal pred vojno in po njej, neutrudno in zaverovan v prosep svojega dela, kateremu je posvetil vso svojo življensko silo.

Zadnjih deset let, že v sivi starosti, ko se človek ponavadi umakne v miren kotiček, da sam zase preživi večer življenja, je pokojnik moral prestatiti še najhujše boje.

Sledila je ženina smrt, ki ni mogla gledati trpljenja svojega življenskega tovariša. Vse to je šlo drugo za drugim tako naglo, da ni bilo časa niti za oddih od enega udarca, ko je sledil že drugi. In vse je prenesel mož z visoko dvignjeno glavo brez omahovanja. Molčal je in se še nadalje posvetil svojemu delu, dokler ga ni zavrata bolezen priklenila na posteljo, s katere se ni več dvignil. Do konca se je držal gesla, ki mu je bilo življensko pravilo: Molči in delaj!

Zares, pokojni je delal polnih 60 let tako in toliko, da se je ob slovesu lahko z zadovoljstvom ozrl na opravljeno delo, ki ga bo lahko še dalje opazoval z vrha sv. Barbare nad Knežakom, kamor so ga ob velikem spremstvu znancev položili 5. januarja k večnemu počitku.

Neutrudnemu borcu večni mir, sinu in hčerki pa naše iskreno sožalje! — (b)

U FOND »ISTRE«

Bančić Šime, sreski načelnik, Travnik Din 12.—; Zidarić Marija, učiteljica, Novi Marof Din 12.—. Najtoplije zahvaljujemo!

KULTURNA KRONIKA

DVA NAŠA MLADA SLIKARA

ANTE MOTIKA I JOSIP CRNOBORI

U kratkom vremenskom razmaku imali smo u Zagrebu dvije značajne manifestacije na umjetničkom području. Dva naša mlada i veoma talentirana slikara izložila su svoja djela jedan za drugim, nezavisno jedan od drugoga. To su Ante Motika i Josip Crnobori. Prvi izlaze još i sada u Ullrichovom salonu u Ilici, a izložba drugoga je pred kratko vrijeme zaključena.

I jedan i drugi, premda mladi, ipak su već vrlo dobro poznati u zagrebačkoj kulturnoj javnosti, obojica su priznati umjetnici. Zbog toga nije na odmet, da se i mi u kratko osvrnemo na njihove izložbe i upozorimo na njih u prilici, kao što je ova sadnja. Okonost, da su se pojavili nekako istovremeno sa svojim izložbama daje nam povoda, da to učinimo u zajedničkom prikazu.

I Motika i Crnobori poznati su i od prije u Zagrebu. Motika je izlagao — ako se ne varamo — pred četiri godine u prostorijama Moderne galerije na Zrinjevcu. Od onda nije ga bilo u Zagrebu, odakle ga dijele na stotine kilometara. Motika je naime profesor u Mostaru, pa činjenica da se javlja samostalnom izložbom u Zagrebu govori svakako o velikim naporima, što ih je morao izvršiti u želji da se ponovno prikaže sa svojim novim radovima u središtu hrvatskoga kulturnoga života, od kojega živi godinama daleko — ali možda ne više za dugo...

Crnobori je djak zagrebačke umjetničke akademije, koju je s uspjehom završio, ali se nije »odmetnuo« u profesore nego živi stalno u Zagrebu, posvećujući sve svoje vrijeme slikanju. U tom je gotovo mali fenomen. Biti mlad i dobar slikar, priznat u publici i kritici jednodušno kao Crnobori, i moći živjeti samo od kista, rijedak je slučaj. U tom svakako za našu sredinu zavidnom položaju nalazi se danas Crnobori; zavidnom i potome što je sam sebi na taj način stekao onu rijetku slobodu djelovanja — kakvu mnogi sebi priželjkuju. U tom pogledu čini nam se za naše prilike svakako »normalnijim« slučaj Motike, koji se kao veliki talenat mora provlačiti provincijom već desetak i više godina, premda bi njegovo mjesto s obzirom na njegove velike sposobnosti i daljnje mogućnosti razvoja svakako bilo u centru hrvatskoga kulturnoga i umjetničkoga života. A Crnoborijev slučaj izgleda nam više kao iznimka koja potvrđuje pravilo, jer je doista iznimno, da jedan mladi umjetnik bude u isto vrijeme i općenito priznat i da se to priznanje očituje ne samo u pohvalama i slavi — od koje je slabo živi — već i u povoljnim mogućnostima i realnim uvjetima za normalan život i daljnji razvoj.

No krivo bi bilo, kad bi se pomislilo da je Crnobori takvu zavidnu poziciju stekao slučajem ili naklonošću drugih. Obratno je istina, jer je Crnobori u prvom redu neosporno lijep slikarski talenat, a drugo: on se sav intenzivno posvetio slikarskom radu, iskreno, oduševljeno, ustrajno.

I Crnobori i Motika su rođeni u južnoj Istri, na Puljštini.

Interesantno je istaknuti tu činjenicu. Dugo je u Istri najveći broj kulturnih i političkih radnika davala istočna Istra. Liburnija sa Kastavštinom i otč. Krk. Iz istočnih istarskih strana potekao je niz književnika i ostalih kulturnih radnika. Drugi dijelovi Istre, zapravo cijela Istra s druge strane Učke, bila je nekako siromašnija u tom pogledu. Dugo, nekoliko je decenija tako bilo. Sve do nedavna. U posljednje vrijeme vidimo da se i srednja i južna Istra afirmira preko svojih predstavnika na različitim područjima duhovnoga stvaranja: Tri njena najistaknutija predstavnika na tom području su pjesnik i učitelj Mate Balota i dva naša slikara: Crnobori i Motika. Sva trojica toliko jaka, da na njih možemo uz još neke druge s ponosom pokazati kad se govori o duhovnom doprinosu Istre zajedničkom hrvatskom kulturnom stvaranju.

Motika se rodio u Pulj, godine 1902. Otac mu je iz Pazina, a mati Primorka, iz Škriljeva. Još u najranijoj mladosti pokazivao je mnogo smisla za slikarstvo. Gimnaziju je polazio u Pazinu, a prvu je poduku u crtanju dobio od profesora Šantela, poznatoga slovenskoga slikara. Kasnije se s njime susreće na Sušaku, gdje i maturira.

U Pazinskoj gimnaziji mora da je frapirao svoje kolege a i mlađe svoje drugove, jer nam je poznato, koliko su pazinski djaci, koji su kasnije polazili gimnaziju u Karlovcu, govorili o njemu kao velikom slikarskom talentu, kao pravom »wunderkindu«. O njemu i o Cerovu, koji je svoje umjetničke sklonosti pokazivao i na likovnom i na glazbenom području (violina). Gdje je sada taj Cerov, i kako je vrijeme utjecalo na njegov daljnji razvitak?

Nakon srednjoškolskih nauka Motika odlazi u Zagreb i isprva se bavi jednako slikarstvom kao i kiparstvom. No kasni-

je se odlučuje samo za slikarstvo. Kao svršeni djak umjetničke akademije dobiva mjesto srednjoškolskoga nastavnika u Mostaru. Tečajem svoje profesorske karijere odlazi jedno vrijeme u Pariz, i to nakon svoje izložbe od prije četiri godine. Umjetnički dodir s Parizom bio je za njega od velikoga značenja, kao što je u ostalom svaki kontakt, napose s takvim umjetničkim centrom kao što je glavni grad Francuske, za pravoga umjetnika od velike koristi.

To je u kratko Motikin »curriculum vitae«.

Tri važne etape značajne su na tom putu: Istra, u kojoj je proveo prvu mladost, s njenim bijelim kraskim pejzažem, Mostar u kojem već godinama djeluje kao profesor sa svojim sličnim kraskim krajobrazom i umjetnički dodir s onima, koji su brusili njegov talent u zrelijim godinama, u Zagrebu i Parizu.

Ta su tri mometa vidljiva i u njegovom djelu, na njegovim slikama. Svi njegovi radovi, što ih je izložio u Ullrichovom salonu (a tih je oko šezdesetak) — sva njegova ulja, akvareli, gvaševi i crteži — nose na sebi pečat toga životnoga puta, bilo u izradbi, bilo u načinu tretiranja, bilo u izabiranju motiva.

A nad tim svim dominira dakako jak biljeg njegova individualnoga stvaralačkoga talenta, njegove fine, suptilne duše. U tom je pogledu Motika sasvim originalna pojava u našem slikarskom životu, sam svoj. Umjetnik, koji radi isključivo po diktatu svog vlastitog unutrašnjega doživljavanja i svoga osebnoga gledanja. Tu je on dosljedan jednako da li radi kakovu slobodnu kompoziciju, da li slika interieure ili prikazuje svijetle hercegovačke ili primorske krajobrazne — u jednom ili drugom slučaju — na jednako komponira. Stoga su njegove slike u najvećem dijelu vizije, produkt njegova sasvim posebnoga gledanja i doživljavanja. Njegova inspiracija leži uvijek u njemu samomu, a vanjski predmet je tek izravan povod da na njemu oblikuje, ostvari svoje unutrašnje emocije. Zato se za njega može reći onako, kako je rekao pokojni Draganić, da nije lako naći umjetnika, koji toliko od svoga ličnoga života daje u svojim slikama koliko Motika.

Josip Crnobori je rodom iz Banjola, nedaleko Pule. Rodjen je pred trideset i dvije (ili tri) godine. Studirao je najprije u Karlovcu, ali je interesantno da se njegov slikarski talenat nije u srednjoj školi gotovo nikako primjećivao. Barem ne u tolikoj mjeri, da bi se to bilo općenito zapazilo među njegovim drugovima. Sjećam se, da se pred petnaestak godina bio »okušao« u maloj crkvi u svom rodom mjestu, ali ni iz daleka takvim uspjehom, koji bi bio dao naslućivati ovako impozantan kasniji razvoj.

Druga za nas šeznačija knjiga je Bevkova zgodovinska povest: Tolmice do življenja, iz življenja naših Primincev. Knjiga pomeni novo pridobitev na našem polju saj opisuje borbo našega človeka za zemljo, življenje, pravico in svobodo. Je to povest velike pisateljeve ljubezni do ožje domovine od Tolmina preko baške grape do Bukovega pod Koico v kraljevstvu očeta Porezna. Zgodovinska povest je to iz l. 1625. ko so bili v našem kotu nemejeni gospodarij tolminski gospodje, tedaj dornberški grofje, ki so neusmiljeno zatirali naše kmete in bajtare in bogatele na račun njihove kože. Pisatelju smo hvaležni, da je odkril spet košček našega življenja, naše trde preteklosti, tam blizu sedanje državne meje. Za Pregljem in njegovimi Tolminci je sedaj na vrsti Bevk, od katerega z veseljem še mnogo pričakujemo iz njegove in naše ožje domovine.

Kdor bo vzel knjigo v roke je ne bo odložil dokler je ne bo prečital. V duhu bo romal od Tolmina čez Ljubini v baško grapo, v Podmelnec in Knežo, po bregovih do Bukovega in naprej po strmih bregovih v območje Porezna do Poljanske doline. Brez nepotrebnega in dolgovoznega opisanja se vrstijo dogodki drug za drugim in drže čitateljevo pozornost v napetosti. Vsi verjetni in mogoči so dogodki in opisani tako kot zna pisati le Bevk naš največji sodobni pripovednik. Vse teče gladko, leziki, opisanje in dogodki. Glavni junaki, krepke tolminske korenine sama ljubezen do domače zemlje in doma tih je. Ljubezen do pravice in svobode jih drži. Jernej Mavrič, glavni junak, Gašpar-begunec, Tomaž Kragulj in vikar Valent. Na drugi strani pa ljudski tirani grof dornberški, njegov tolminski oskrbnik Formentini, skrahirani plemič Coloredro in peresni mazač von Stieglitz pri vladi v Gradcu. Med obema frontama pa gibljiva množica, ki odpoje v odločilnem trenutku, pusti voditelje na cedilu in je pripravljena celo na izdajstvo. Prednjači gostilničar Golja. Pozabiti ne smemo tudi nastopajočih žensk,

Crnobori je pred nekoliko godina završio zagrebačku umjetničku akademiju, a prvu je izložbu priredio pred dvije godine, takodjer u Ullrichovom salonu. Bio je to veliki riziko. Osjetio je to najbolje sam Crnobori, koji je s mnogo neizvjesnosti i simpatične treme gledao ne samo u svoju daljnju slikarsku budućnost, već i u onu najbližu, kako će snositi troškove oko priredbe izložbe. Bio je potpuno nepoznat zagrebačkoj javnosti kao i umjetničkoj kritici, a jedino što je imao bila je laskava svjedodžba njegova profesora, slikara Marina Taglie.

No bojazni se nisu ispunile. Obratno, ispunile su se Crnoborijeve možda najveće nade: publika je dolazila na izložbu u velikom broju, kritika je bila za mladoga slikara upravo sjajna, a što je još važnije strah što će platiti troškove izložbe sasvim je bio suvišan, jer se našlo i dosta kupaca...

Od onda je Crnobori izložio dvaput. Prvi put zajedno s velikim brojem hrvatskih likovnih umjetnika na izložbi pola vijeka hrvatske umjetnosti, a drugi put polovicom prošloga mjeseca.

U novom umjetničkom paviljonu na Trgu kralja Aleksandra izložio je bio tridesetak uljenih slika: portreta i pejzaža. Portret je najmilije područje njegova rada, ali jednakom lakoćom i jednakim uspjehom slika i krajobrazne iz Hrvatskoga primorja i zagrebačke okolice.

I na ovoj izložbi ponovilo se ono isto, što i na prvoj samostalnoj izložbi: publika ju je posjetila gotovo u rekordnom broju — unatoč velikoj zimi i ulaznini od nekoliko dinara — sud javnosti je isto tako povoljan, a umjetnik je već prvih dana prodao nekoliko slika, a taj se broj kasnije i povećao tako da uz moralno priznanje nije izostalo ni materijalno, što za slikara, koji se sav posvetio svom zvanju, nije dakako manje važno....

Motikina je izložba otvorena do konca ovoga mjeseca. Ulaznine nema nikakve. Publika dolazi u velikom broju, osobito na večer (izložba je otvorena do 7 sati) kad ljudima nakon posla ostaje malo više slobodnoga vremena, a neke su stvari već i prodane...

I naši ljudi, koji imaju prilike neka si pogledaju izložbu. Ne će požaliti: Motikini živopisni interieuri, njegovi crteži, njegovi krajobrazi, svijetli prozračni, njegovi parkovi i aleje koje se na ono malo platna ili kartona oduljuju gotovo beskonačno daleko, i koje s onoliko malo boja virtuozno poredanih znade prikazati samo Motika — zaslužuje da se vidi. I da budu ures u domu i znak dobrog ukusa onoga, koji može sebi nabaviti koju sliku.

Nisu, vjerujte, skupe...

(—oj—)

PRAVICA DO ŽIVLJENJA

Spisal France Bevk — Izdala Mohorjeva družba v Celju — 92 zvezek Slov. Večernic. Strani 167

Druga za nas šeznačija knjiga je Bevkova zgodovinska povest: Tolmice do življenja, iz življenja naših Primincev. Knjiga pomeni novo pridobitev na našem polju saj opisuje borbo našega človeka za zemljo, življenje, pravico in svobodo. Je to povest velike pisateljeve ljubezni do ožje domovine od Tolmina preko baške grape do Bukovega pod Koico v kraljevstvu očeta Porezna. Zgodovinska povest je to iz l. 1625. ko so bili v našem kotu nemejeni gospodarij tolminski gospodje, tedaj dornberški grofje, ki so neusmiljeno zatirali naše kmete in bajtare in bogatele na račun njihove kože. Pisatelju smo hvaležni, da je odkril spet košček našega življenja, naše trde preteklosti, tam blizu sedanje državne meje. Za Pregljem in njegovimi Tolminci je sedaj na vrsti Bevk, od katerega z veseljem še mnogo pričakujemo iz njegove in naše ožje domovine.

Kdor bo vzel knjigo v roke je ne bo odložil dokler je ne bo prečital. V duhu bo romal od Tolmina čez Ljubini v baško grapo, v Podmelnec in Knežo, po bregovih do Bukovega in naprej po strmih bregovih v območje Porezna do Poljanske doline. Brez nepotrebnega in dolgovoznega opisanja se vrstijo dogodki drug za drugim in drže čitateljevo pozornost v napetosti. Vsi verjetni in mogoči so dogodki in opisani tako kot zna pisati le Bevk naš največji sodobni pripovednik. Vse teče gladko, leziki, opisanje in dogodki. Glavni junaki, krepke tolminske korenine sama ljubezen do domače zemlje in doma tih je. Ljubezen do pravice in svobode jih drži. Jernej Mavrič, glavni junak, Gašpar-begunec, Tomaž Kragulj in vikar Valent. Na drugi strani pa ljudski tirani grof dornberški, njegov tolminski oskrbnik Formentini, skrahirani plemič Coloredro in peresni mazač von Stieglitz pri vladi v Gradcu. Med obema frontama pa gibljiva množica, ki odpoje v odločilnem trenutku, pusti voditelje na cedilu in je pripravljena celo na izdajstvo. Prednjači gostilničar Golja. Pozabiti ne smemo tudi nastopajočih žensk,

ki so sami plemeniti značaji z grofico vred. Največja med njimi je vsekakor Jerjenova žena Marula, ki prenaša neizmerno trpljenje in končno izgubi vse: moža, bajto in zemljo; zadnje premoženje, zlatnik, ki ga ji je dala grofica, pa izroči prvemu beraču, ki ga sreča na potu.

Povest se godi v dobi pred velikim tolminskim puntom. Jernej se vrne po desetletni vojaški službi s pohabljenom nogom domov na Bukovo. Mala kmetija pod vrhom Koice mu ne more več nuditi strehe in kruha, zato odide v gozdove pod Porezen. Tam prične krčiti in trebiti gozd, da bi napravil njivo, si postavil kočjo in si ustvaril družino po kateri tako želi. Z ljubeznijo in trpljenjem podira gozd in rije z motiko po iztrebljeni zemlji. Delo mu ustavi razglas tolminskega grofa, da prepoveduje vsako krčenje gozda, od novo iztrebljenih zemljišč pa zahteva dajatve. Tedaj je zavrelo gori v bregovih. Od ust do ust gre glas, da je treba nekaj ukreniti. Vodstvo pokreta prevzame Kragulj, dejansko pa vodi Jernej, ki je najbolji prizadet. Zborovanje sklene urediti zadevo mirnim potom. Najprej pošljejo poslanstvo k grofu. Grof jih ne sprejme. Nato spišejo spomenico in se napotijo k vladi v Gradec. Tam padejo v roke nekemu grofovemu podrepniku, ki napiše pismo za grofa in mu pošlje pritožbo kmetov Izigrani so. Ko izroči Jernej pismo grofu, ga vrže v ječo. Zborovanje kmetov razžene grof in vtakne v ječo še nekatere voditelje. Pokret je uničen. Grof sporoči vladi, da pripravljajo kmeti upor. Iz Gradca pride komisija in prične z zasliševanji. Jernej se junaško brani. Toda iz tožitelja se spremeni v obtoženca, grof pa iz obtoženca v tožitelja. Jerneja zadene najhujša kazen. Izgubi zemljo in kočjo ter mora v izgnanstvo. Izženejo ga, pa se vrne. Ljubezen do žene in otroka ga je privedla nazaj. Ko ugotovi, da sta rešena in ko mu umre prijatelj v naročju, vzame slovo od domačih krajev in gre preko meje v Poljansko dolino, s trebuchom za kruhom.

b